

LAGUTSKOTTETS BETÄNKANDE nr 15/1982-83 med anledning av republikens presidents framställning till landstinget angående regeringens till riksdagen överlämnade proposition med förslag till lag om godkännande av vissa bestämmelser i överenskommelsen om gemensam nordisk arbetsmarknad.

Landstinget har inbegärt lagutskottets yttrande över ovan nämnda framställning från republikens president. Utskottet, som hört lantrådet Folke Woivalin och kanslichefen Gunnar Jansson, får härmed värdsamt anföra följande.

De nordiska länderna har den 6 mars 1982 i Köpenhamn ingått en ny överenskommelse om gemensam nordisk arbetsmarknad. Överenskommelsen ersätter en tidigare sådan från 1954 och träder i kraft sedan samtliga länder ratificerat densamma. Överenskommelsen utgår från en fri nordisk arbetsmarknad, från en målsättning om full sysselsättning i respektive länder och från ländernas uttalade strävanden att även genom det nordiska samarbetet nå en balanserad regional utveckling såväl inom det egna landet som mellan länderna. Överenskommelsen syftar till att effektivera samarbetet mellan arbetskraftsmyndigheterna i de nordiska länderna så att flyttningen från ett land till ett annat skall kunna ske under socialt och ekonomiskt tryggade förhållanden. Man eftersträvar vidare en balanserad utveckling av sysselsättningen i ettvarit land.

I överenskommelsens artikel 2 fastslås, att bestämmelserna om arbetsmarknaden i varje enskilt land inte får sätta medborgare i de övriga länderna i sämre läge än landets egna medborgare. Man vill alltså understryka principen om en jämställd behandling på arbetsmarknaden av egna medborgare och andra nordiska medborgare. Till överenskommelsen har likväl anslutits ett protokoll, som äger samma verkan och varaktighet som själva överenskommelsen. I detta protokoll noteras bl.a. att överenskommelsen inte skall utgöra hinder för att varje land kan ha särbestämmelser som begränsar utländska medborgares rätt att få anställning i verksamhet, för vilken krävs koncession, eller i yrken, för vars utövande krävs auktorisation. Vidare möjliggörs nationella bestämmelser angående anställning av utländska medborgare i offentlig tjänst. Artikel 2 innebär sålunda exempelvis inte någon avvikelset från bestämmelsen i regeringsformens 84 §, enligt vilken endast finsk medborgare kan anställas i statens tjänst.

Det nämnda protokollet noterar vidare att Island har behörighet att i undantagsfall kräva arbetstillstånd av medborgare i andra nordiska länder om detta är påkallat för att förhindra obalans på den isländska arbetsmarknaden. Ytterligare framgår av protokollet att Färöarna och Grönland står utanför överenskommelsen men att de båda självstyrda områdena, under förutsättning av ömsesidighet, på åtgärd av den danska regeringen kan ansluta sig till densamma.

Landskapsstyrelsen hade beretts tillfälle att avge yttrande över förslaget till överenskommelse innan förslaget slutligt framlades för att godkännas av de nordiska samarbetsministrarna. I utlåtandet framhöll landskapsstyrelsen att medverkan från landskapets sida under ett tidigare skede hade varit nyttig och önskvärd. Det påpekades vidare i utlåtandet att Ålands läge och rörligheten på den åländska arbetsmarknaden inte beaktats på det sätt den allmänpolitiska målsättningen för landskapet förutsätter. Landskapsstyrelsen framhöll slutligen att överenskommelsen mera borde ha beaktat förebyggande åtgärder i syfte att hämma emigrationen. Landskapsstyrelsen hade dock nödgats ta del av förslagets text under tidspress. Några faktiska möjligheter att delta i själva utarbetandet av överenskommelsens text, vilket skedde inom det nordiska arbetsmarknadsutskottet (NAUT) hade inte givits landskapsstyrelsen, som inte heller eljest skulle ha de vetskap om att en ny överenskommelse var under utarbetande.

Förutom med beaktande av den omständigheten att landstinget tillkommer egen lagstiftningsbehörighet inom bl.a. rättsområdena arbetsavtal och arbetsförmedling, har överenskommelsen om gemensam nordisk arbetsmarknad intresse även mot bakgrunden av den allmänpolitiska målsättningen för samhällsutvecklingen i landskapet. I denna målsättning fastslås bl.a. att den åländska befolkningen bör tillförsäkras full sysselsättning. Vidare bör enligt målsättningen befolkningens och näringslivets struktur utvecklas så att emigrationen motverkas och samhällsbalansen upprätthålls i enlighet med landskapets särförhållanden. En annan aspekt, ur vilken överenskommelsen kan äga särskilt intresse, är förslaget i anslutning till revisionen av självstyrelselagen, att innehav av åländsk hembygdsrätt i framtiden skall utgöra förutsättning för rätt att utan inskränkningar utöva även yrke i landskapet.

Utskottet konstaterar att man från åländsk sida principiellt sett kan omfatta de värderingar på vilka överenskommelsen om en gemensam nordisk arbetsmarknad bygger. Landskapet har heller ingen anledning att ställa sig på sidan om överenskommelsen, något som kunde medföra negativa verk-

ningar bl.a. i det fall att ålänningarna önskar vinna anställning i andra nordiska länder. Däremot kunde det enligt utskottets uppfattning, mot bakgrunden av vad som ovan anförts, ha funnits anledning att under överenskommelsens tillkomstskede beakta de åländska särförhållandena, landskapets autonoma ställning inom Finland samt dess erkända position inom det nordiska samarbetet i större utsträckning än vad som nu framkommer av överenskommelsens text. I nuläget och även i framtiden kan överenskommelsen möjligen i vissa avseenden komma att stå i konflikt med bestämmelser i självstyrelselagen, såväl den nugällande som den kommande, eller med de målsättningar, som annars följs i landskapet. Utskottet avser här bl.a. de krav som ställs på åländsk hembygdsrätt i olika sammanhang samt de faror för obalans på arbetsmarknaden som en ur åländsk synpunkt alltför stor emigration eller immigration kan innebära. Det hade också funnits anledning att notera en rätt för åländska förvaltningsorgan att söka direkta kontakter med motsvarande myndigheter i synnerhet i Sverige.

Med hänsyn till de undantag eller förtydliganden som redan gjorts i protokollsanteckningar anslutna till överenskommelsen, bör enligt utskottets mening särregler till Ålands förmån dock inte anses stå i strid med de huvudprinciper som överenskommelsen om gemensam nordisk arbetsmarknad uppställer. Överenskommelsens artikel 6 möjliggör dessutom särskilda avtal mellan två eller flera av de fördragsslutande länderna, varigenom man exempelvis kan överenskomma om specialfrågor i anslutning till flyttningsrörelser som endast berör vederbörande länder. Sådan rätt till bilaterala överläggningar åtminstone med Sverige i speciella frågor borde rimligen kunna tillerkännas landskapet Åland inom ramen för dess behörighet. Utskottet konstaterar ytterligare att reglerna rörande åländsk hembygdsrätt har sitt ursprung i Ålandsöverenskommelsens nationalitetsskyddsbestämmelser och sålunda är av en helt annan karaktär än nu förevarande överenskommelse, som avser att reglera gemensamma frågor på arbetsmarknadens område.

Trots att såväl överenskommelsens som tilläggsprotokollets texter fanns bifogade till den begäran om utlåtande landskapsstyrelsen tillställdes 1981, bör det likväl ändå vara möjligt för landskapsstyrelsen att även efter överenskommelsens ratificering uppta diskussioner med vederbörande riksmyndigheter om åstadkommande av ett tilläggsprotokoll eller sådant i

artikel 6 avsett bilateralt avtal, i vilket för Åland relevanta synpunkter kunde intas. Utskottet har därför fogat en hemställningskläm i saken till sitt betänkande.

Med hänvisning till det ovan anförda får utskottet värdsamt föreslå
att Landstinget måtte ge sitt samtycke till den i propositionen ingående lagens ikraftträdande i landskapet Åland till de delar sagda avtal innebär avvikelser från självstyrelselagen, under förutsättning att riksdagen godkänner propositionen i oförändrad form.

Utskottet föreslår vidare

att Landstinget måtte hemställa hos landskapsstyrelsen om åtgärder i syfte att beakta landskapet Ålands särförhållanden i anslutning till tillämpningen av överenskommelsen om gemensam nordisk arbetsmarknad.

Mariehamn den 17 januari 1983.

På lagutskottets vägnar:

Jan-Erik Lindfors
ordförande

Lars Ingmar Johansson
sekreterare.

Närvarande i utskottet: ordf. J.-E.Lindfors, v.ordf. Eriksson samt ledamöt. B. Häggblom, R. Karlsson och S.Carlsson.